

ІЛЬНИЦЬКИЙ Василь,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії України
Дрогобицького
державного педагогічного
університету імені Івана Франка;
доцент кафедри мобілізаційної,
організаційно-штатної, кадрової
роботи та оборонного планування
Національної академії сухопутних
військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
vilnickiy@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4969-052X>
ResearcherID: H-4431-2017
Scopus ID: 57203399830
(Дрогобич – Львів)

БОЙЧУК Антоніна,
аспірантка Навчально-наукового
інституту музичного мистецтва
Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана
Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5401-8343>
art_science@ukr.net
(м. Дрогобич)

ДУШНИЙ Андрій,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри народних музичних
інструментів та вокалу
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка, член-кореспондент
Міжнародної академії наук
педагогічної освіти, заслужений діяч
естрадного мистецтва України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5010-9691>
accomobile@ukr.net
(м. Дрогобич)

ВОЛОДИМИР ЛИСТОПАД: ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ В УМОВАХ РАДЯНСЬКОЇ ДІЙСНОСТІ (1912 – 1985)

У статті на основі архівно-кримінальних справ (Володимира і Парасковії Листопад) та матеріалів приватних архівів (Андрія та Єфросинії Душних) заповнюється наявна лакуна у дослідженні постаті Володимира Листопада. Опрацювання зазначених матеріалів дозволило, зокрема, встановити загальну інформацію про його родину (батька, матір, братів, сестру, дружину та дитину) та відомості про життєвий шлях: працю у книжковому магазині (1928 – 1937), навчання у Музичному інституті імені Миколи Лисенка (1937 – 1939), працю у Львівській філармонії (1939 – 06.1941), театрі «Вар'єте» та книжковому магазині (1941 – 07.1942), секретарство у конторі «Закупу і аудиту» (м. Рівне), виконання обов'язків регента церковного хору при автокефальній церкві (1942 – 1943), працю у старшинській школі «Дружинники» (1943), службу в ЧА (02.1944 – 11.1945), викладання у Львівському культурно-освітньому училищі (тепер – Львівський фаховий коледж культури і мистецтв) (1960 – 1970-і) та Старосамбірській дитячій музичній школі (1972 – 1975). Встановлено факт вербування В. Листопада радянськими силовими органами, однак на співпрацю він так і не пішов, намагаючись її уникнути (навіть переїхав із Рівного до Львова). За це був засуджений та відбував покарання впродовж восьми років. Розкривається також творчий шлях Листопада, а саме: композиторський доробок (оригінальні твори, перекладення та інструментування для бандури, хору, оркестру); роботу диригентом та керівником колективів (Львівська Капела «Діброва», ансамбль бандуристів ДМШ м. Старий Самбір).

Ключові слова: репресії, ОУН, УПА, старшинська школа «Дружинники», творчість.

VOLODYMYR LYSTOPAD: LIFE AND CREATIVE WORK IN THE CONDITIONS OF SOVIET REALITY (1912 – 1985)

The article, based on the archival and criminal cases (Volodymyr and Paraskoviya Lystopad) and materials from private archives (Andrew and Euphrosyne Dushnykh), fills the existing gap in the study of the figure of Volodymyr Lystopad. The study of these materials allowed, in particular, to establish general information about his family (father, mother, brothers, sister, wife, and a child) and information about the way of life: the work in a bookstore (1928 – 1937), studying at Mykola Lysenko Music Institute (1937 – 1939), work in Lviv Philharmonic (1939 – 06.1941), Variety Theater and bookstore (1941 – 07.1942), secretariat in the office of “Purchase and Audit” (Rivne), the acting regent of the church choir at the Autocephalous Church (1942 – 1943), work in the officers' school “Druzhynnyky” (1943), service in the RA (02.1944 – 11.1945), teaching at the Lviv Cultural and Educational School (now – Lviv Professional College of Culture and Arts) (1960 – the 1970s) and the Old Sambir Children's Music School (1972 – 1975). The fact of recruitment of V. Lystopad by the Soviet law enforcement agencies was established,

but he did not go for real cooperation, trying to avoid it (he even moved from Rivne to Lviv). He was convicted and sentenced to eight years of prison. The creative path of Lystopad is also revealed, namely: compositional works (original works, translations, and instrumentation for bandura, choir, orchestra); work as a conductor and leader of groups (Lviv Chapel "Dibrova", bandura ensemble of the State Music School in Stryi Sambir).

Key words: *Volodymyr Lystopad, repressions, OUN, URA, Druzhinnyky officers' school, creative work.*

Сучасний розвиток гуманітаристики актуалізує необхідність дослідження життєвого та творчого шляху постатей, які впродовж десятиліть були незаслужено забутими, відтак їхні біографії містять «білі плями». В першу чергу, це зумовлювалося заборонаю на дослідження, відсутність або засекреченість матеріалів справ із біографічною інформацією про них. Важливість вивчення життєвого шляху таких постатей полягає в необхідності аналізу їхнього наукового і творчого доробку. Таким чином відбуватиметься відновлення історичної пам'яті про незаслужено забутих осіб. Саме до таких постатей належить Володимир Іванович Листопад – український політв'язень, музикант, педагог, диригент, бандурист. Розкриття життєвого й творчого шляху митця вагоме також як для формування пам'яті про репресії, так і для висвітлення історії становлення сучасного академічного народно-інструментального мистецтва України.

Узагальнені дослідження про Володимира Листопада та його родину в історіографії відсутні. Невеликий біографічний нарис про В. Листопада опублікували автори цього тексту [3]. Короткі біографічні довідки про матір та брата Михайла подано у багатотомному серійному виданні «Реабілітовані історією. Рівненська область» [13]. Відомості про його творчий доробок можемо почерпнути із виданих його нотних і пісенних збірників [5; 6]. Натомість цілісні дослідження його біографії не здійснювалися. Заповнити наявні лакуни покликає дана стаття.

Основою для написання біографічного нарису стали архівно-кримінальні справи Володимира і Парасковії Листопад, документи із приватного архіву Андрія та Єфросинії Душних (після смерті Володимира Івановича, донька Алла

передала нотний архів, фортепіано «Білорусь», бандуру й банджо Петру Капралику та його доньці Єфросинії Душній.

Життєпис Володимира Листопада у 1920–1950-х рр. дає змогу реконструювати його архівно-кримінальна справа. Зокрема, в ній міститься 11 протоколів допитів В. Листопада (19 липня, 15 листопада 1945 р., 20 жовтня, 30 жовтня, 10 листопада, 20 листопада, 1 грудня, 6 грудня, 13 грудня, 27 грудня 1948 р., 14 січня 1949 р.) та один дружини – Анни Листопад (19 січня 1949 р.).

Допити проводили п'ять слідчих: заступник начальника відділення Управління Народного комісаріату державної безпеки (далі – УНКДБ) лейтенант державної безпеки Кузнецов (19 липня 1945 р.), старший оперуповноважений 3 відділення 2 відділу Управління Міністерства державної безпеки (далі – УМДБ) Львівської області старший лейтенант Івашков (20 жовтня 1948 р.), слідчий слідчого відділу УМДБ Львівської області молодший лейтенант Чіхіркін (10, 20 і 30 листопада 1948 р.), молодший слідчий слідчого відділу УМДБ Львівської області молодший лейтенант Чуркін (1, 6, 13 і 27 грудня 1948 р.), слідчий слідчого відділу УМДБ Львівської області молодший лейтенант Виноградов (14 і 19 січня 1949 р.).

Володимир Іванович Листопад, народився 5 листопада 1912 р. у м. Рівне Рівненської області. Його батько – Іван Андрійович (1885 р.н.), виселений 1947 р. у м. Омськ (Російська Федерація), мати – Парасковія Петрівна (1891 р.н.)¹, заарештована та засуджена на 10 років. У Володимира були ще рідні брати – Михайло (1922 р.н.)², Юрій (1928 р.н.) та сестра Валентина (1925 р.н.). Зі справи довідуємося і про дружину – Анну Петрівну (1927 р.н.) та доньку – Наталію (1944 р.н.) [1, арк. 9 зв.; 2, арк. 3 зв.].

¹ **Листопад Парасковія Петрівна** (1891, с. Повчине Новоград-Волинського р-ну Житомирської обл. – ?). Українка. Домогосподарка. Заарештована 26 травня 1946 р. Обвинувачена. 29 липня 1946 р. засуджена військовим трибуналом військ МВС Рівненської області за ст. 20-54-1а КК УРСР на 10 р. ВТТ 15 р. позбавлення прав з конфіскацією майна. Покарання відбувала у виправно-трудовій колонії 71 м. Коростень Житомирської обл. Звільнена 9 серпня 1954 р. Реабілітована висновком прокуратури Рівненської обл. від 10 жовтня 1993 р.

² **Листопад Михайло Іванович** (1922, м. Рівне – ?). Українець. Освіта середня. Музикант Рівненського обласного драматичного театру. Заарештований 27 жовтня 1944 р. 10 липня 1945 р. засуджений військовим трибуналом військ НКВС Рівненської області за ст. 54-1а, 54-11 КК УРСР на 10 р. ВТТ і 5 р. позбавлення прав з конфіскацією майна. Реабілітований висновком прокуратури Рівненської обл. від 22 червня 1992 р.

Впродовж 1922–1926 рр. В. Листопад навчався у школі, після закінчення якої працював на різних роботах (1926–1928 рр.). У 1928–1937 рр. влаштувався працювати у книжковий магазин. У 1937 р. переїхав до Львова, де розпочав навчання у Музичному інституті імені Миколи Лисенка (сьогодні – Львівська національна музична академія імені Миколи Лисенка). Навчання закінчив у 1939 р. Після окупації більшовиками західноукраїнських земель В. Листопад влаштувався на роботу до Львівської філармонії, де викладав до червня 1941 р. Під час німецької окупації проживав у Львові, працював у театрі «Вар’єте» та водночас у книжковому магазині. У липні 1942 р. В. Листопад повернувся до себе на батьківщину у м. Рівне, і влаштувався на роботу секретарем контори «Закупу і аудиту», водночас працював регентом церковного хору при автокефальній церкві. Стверджує, що тут пропрацював до лютого 1944 р., тобто до приходу радянських військ [1, арк. 13].

3 квітня 1940 р. В. Листопад був вперше заарештований УНКВС Львівської області за підозрою у приналежності до ОУН. Під вартою перебував до 12 серпня того ж року (безпосередньою підставою для затримання стало знайомство із заарештованою студенткою музичного інституту Мартою Ковальською). Обвинувачення не було доведено [1, арк. 32-33, 35зв.]. До речі, матеріали справи за той період не збереглися, лише відомості у протоколах допитів 1948 р.

Вдруге затриманий 19 липня 1945 р. Допит В. Листопада проводив заступник начальника відділення УНКДБ Рівненської області лейтенант державної безпеки Кузнєцов. Втім, у справі міститься протокол і за 15 листопада 1945 р. Після згоди і підписання відповідного документу про співпрацю із органами УМДБ був звільнений.

Втретє заарештований 20 жовтня 1948 р. по ст. ст. 54-1 «а», 54-11 КК УРСР. 16 жовтня 1948 р. старший оперуповноважений 3 відділення відділу 2-Н Управління МДБ Львівської області старший лейтенант Івашков, розглянувши наявні матеріали, виніс постанову на арешт В. Листопада (проживав у м. Львів, вул. Кармелюка, 5, кв. 7). Того ж дня, керуючись ст. 143 і 156 КПК УРСР, слідчий визначив міру запобіжного заходу – утримання під

вартою (слідчий вважав, що підозрюваний, перебуваючи на волі, може ухилятися від слідства і суду) [1, арк. 7]. Таку постанову обґрунтував тим, що В. Листопад був українським націоналістом. Відповідно під час слідства утримувався у внутрішній тюрмі УМДБ Львівської області.

У першому протоколі допиту (19 липня 1945 р.) В. Листопад намагався ввести в оману слідчого і розповідав про те, що у старшинську школу був примусово мобілізований і пробув у ній лише кілька днів. Зокрема, розповідаючи про свою участь в УПА, говорив, що 5 серпня 1943 р. до нього на квартиру у м. Рівне, по вул. Шевченка, 32, прийшов невідомий і приніс повістку про мобілізацію в УПА [1, арк. 20]. Таким чином був мобілізований до старшинської школи, хоча стверджує, що пробув у підпіллі лише кілька днів, оскільки почалася організована німцями облава і школа мусила евакуюватися. При цьому називає псевдо, яке йому присвоїли – «Кобза» [1, арк. 21-22]. Водночас згадує відомих йому керівників та учасників підпілля, курсантів школи [1, арк. 22-27].

Відзначимо, що відверті зізнавальні покази В. Листопад давав на допитах 30 листопада 1948 р. (розпочався 21.00 – закінчився 00.00), 6 грудня 1948 р. (розпочався 21.00 – закінчився 02.00), 14 січня 1949 р. (розпочався 21.20 – закінчився 02.10) та після інформації про допит дружини Анни (на ньому вона сказала, що рідний брат чоловіка Михайло приходив ночувати до них додому). Очевидно, що необхідні свідчення слідчі отримували через фізичний та моральний тиск. Саме на допиті 6 грудня 1948 р. В. Листопад зізнався, що переховував у себе на квартирі рідного брата Михайла, який втік із рівненської тюрми (вперше прийшов у червні 1947 р. – в останнє 19 жовтня 1948 р.). Водночас він розповідав й про долю інших членів родини – брата Юрія (загинув у квітні 1947 р. під час бою із чекістсько-військовою групою) та сестри Валентини (у квітні-травні 1948 р. вийшла заміж за мешканця села Дермань Здолбунівського району Рівненської області Зиновія Бігуна) [1, арк. 47-48].

У подальших протоколах В. Листопад змушений був розповідати відвертіше. Відповідно до цього у вересні 1943 р. В. Листопад, як мовив у першому протоколі, за викликом УПА разом із сім'єю (батьком, матір'ю,

братом Михайлом і його дружиною, своєю дружиною, братом Юрієм) прибув у с. Басів Кут Рівненської області, де його за попередньою домовленістю зустрів хлопчина-провідник та відвів до будинку, в якому очікували троє озброєних повстанців. На другий день ці повстанці відвезли В. Листопада разом із сім'єю до села Сінне Тучинського району Рівненської області, в якому він проживав близько двох місяців (оскільки на території Південної групи УПА німці проводили військові операції). Відтак за викликом пішов (разом із дружиною, а сім'я залишилася у с. Сінне) у село Малий Стидин Костопільського району Рівненської області. У цьому селі зустрівся із начальником штабу групи УПА-Північ Леонідом Ступницьким-«Гончаренком»³. Він призначив В. Листопада інструктором по навчанню курсантів стройовим та іншим пісням. При цьому «Гончаренко» присвоїв йому псевдо «Кобза» [1, арк. 21, 37, 52, 57, 58зв., 62].

Стверджує, що впродовж трьох тижнів (дружина говорить, що місяць) навчав курсантів старшинської школи «Дружинники»⁴ стройовим та іншим пісням. Далі сам В. Листопад та його дружина стверджують, що у грудні 1943 р. німецькі військові з'єднання почали проводити бойові дії проти УПА і

³ **Ступницький Леонід Венедиктович** («Гончаренко»; 29.05.1891, с. Романівка Попільнянського р-ну Житомирської обл. – 30.07.1944, с. Дермань Здолбунівського р-ну Рівненської обл.). Закінчив 2-класне Сквирське міське училище, гімназію у Сквирі, відтак агрономічний факультет Київського університету. Мобілізований до 9-го уланського Бузького полку (20.11.1912). Відраджений на навчання до школи прапорщиків Мінського військового округу (17.05.1915). Навчався у 1-й Київській школі прапорщиків (2.07 – 29.11.1915). Служив у 8 та 12 запасних батальйонах (з 29.11.1915). Т. в. о. командира 14-ї роти (14.08.1916). Командир полку Волинської дивізії (1920). Помічник командира 4-го Київського кінного полку 4-ї Київської дивізії Армії УНР (1920 – 1921). Командував окремим кінним загonom Волинської групи Юрія Тютюнника. Агроном на Бабинському цукровому заводі села Колесники Гоцанського р-ну (1922 – 1940). У 1939 року, після окупації радянською армією частини території Польщі, був Заарештований НКВС (1939). Засуджений на 5 років ув'язнення. Звільнений у 1941 р. із Брестської в'язниці. Керівник Перший український полк ім. Холодного Яру у Рівному (07 – 08.1941). Керівник суспільної опіки у м. Рівне (1942 – 1943). В УПА (03.1943). Шеф штабу ВО-2 «Заграда» (05.1943 – 07.1943). Організатор підстаршинських та старшинських шкіл УПА (зокрема «Дружинники»). Начальник штабу групи УПА-Північ. Очоловав самооборону на Північно-Західних українських землях (08 – 12.1943). Штаб-ротмістр кавалерії царської армії (у роки Першої світової війни). Молодший унтер-офіцер (13.06.1914), старший унтер-офіцер (3.08.1914), прапорщик (30.09.1915), підполковник Армії УНР, генерал-хорунжий УПА (посмертно, 27.04.1945 р. рішенням УГВР). Нагороджений Георгіївським хрестом IV ступеня (17.03.1915).

⁴ Старшинська школа УПА «Дружинники» (серпень – грудень 1943 р.) організована на Поліссі на основі вишкільної сотні поручника Лева Криська-«Гориня», який став її керівником. Викладацький склад – колишні офіцери армії УНР, Червоної армії та учасники легіонів «Нахтігаль» та «Роланд».

школа евакуувалася. Однак, В. Листопада, за його ж словами, ніхто не попередив. Разом з дружиною вони залишилися в селі Малий Стидин Костопільського району, а через деякий час виїхали із усією родиною (інші родичі приїхали у с. Малий Стидин) у с. Дядьковичі, відтак у с. Шостаків Рівненського району, де і перебували до приходу радянських військ [1, арк. 58-59]. У протоколі допиту (25 травня 1946 р.) Ольга Листопад (дружина Михайла) на питання про участь Володимира в УПА говорить, що він навчав повстанців українським націоналістичним пісням та мав псевдо «Люлька» (відповідний наказ про мобілізацію до УПА надійшов наприкінці 1943 р.) [2, арк. бзв.-7]. Щоправда, на очній ставці із Парасковією 26 травня 1946 р. Ольга говорить, що В. Листопад користувався псевдонімом «Кобза» [2, арк. 8].

У лютому 1944 р. В. Листопад був мобілізований до Радянської армії – служив у 16 запасній стрілковій дивізії, яка дислокувалася у м. Борисоглібськ Воронежської області (Російська Федерація). Під час служби був нагороджений медаллю «За перемогу над Німеччиною» [1, арк. 13]. У листопаді 1945 р. із РА був демобілізований та почав проживати у м. Рівне по вул. Литовська, 64 (разом з дружиною, дочкою Наталією, батьком (працював охоронцем у рівненській прокуратурі) та матір'ю) [1, арк. 19]. Після цього його одразу ж завербували (оформили через підписку) органами УМДБ Рівненської області (агент «Композитор») [1, арк. 42]. Очевидно, перебуваючи у безвихідному становищі, мусив підти на такий крок. Силовики поставили завдання виявляти учасників націоналістичного підпілля у Рівному. Відзначимо, що поставленого завдання Володимир не виконав, а натомість виїхав із сім'єю до Львова [1, арк. 19, 32, 34зв-35, 43]. До речі, уже під час слідства 1948 р. на питання слідчого, чому ж про цей виїзд не попередив органи УМДБ, відповів: «Із міста Рівне у місто Львів я поїхав тому, що місто Львів як велике місто більше задовільняло мене у виборі роботи. Органи МДБ я про свій виїзд до міста Львів не попереджував тому що мені не було наказано не виїжджати із міста Львів (в оригіналі помилка, повинно бути Рівне – Авт.). Спочатку у місто Львів я поїхав на кілька днів, але потім вирішив залишитися у місті Львів на постійне проживання» [1, арк. 43]. На запитання, чому після приїзду до міста Львів не зв'язався із органами МДБ,

відповів: «Я про це не знав, що якщо секретний співробітник приїжджає в інше місто, то йому необхідно з'явитися в органи МДБ» [1, арк. 43]. Володимир Листопад вдавав, що не розуміє своєї провини та ухилявся від відвертих відповідей: «Коли зі мною зв'язався у Львові співробітник УМДБ Львівської області, то я дійсно відмовився від роботи із органами МДБ, але відмовився я тому, що у Львові нікого не знав» [1, арк. 44]. До речі, в архівно-кримінальній справі Парасковії Листопад міститься протокол допиту її невістки – дружини сина Михайла. У ньому Ольга Листопад говорить, що її чоловік, перебуваючи у підпіллі, працював у господарському відділі та користувався псевдонімом «Арап». За участь в українському визвольному русі наприкінці 1944 р. був заарештований та засуджений на 10 років виправно-трудоих таборів [2, арк. 6]. Також вона говорить й про В. Листопада, який навчав повстанців співати націоналістичні пісні та користувався псевдом «Люлька» (протокол від 25 травня 1946 р.), «Кобза» (протокол від 26 травня 1946 р.) [2, арк. 7].

Парасковія Листопад звинувачувалася (по ст. 20-54-1 «а» кримінального кодексу УРСР) в тому, що у серпні 1945 р. виїжджала у смт Гощу Гощанського району Рівненської області, де зустріла свою дочку Валентину, яка переховувалася від органів радянської влади. Відтак впродовж півмісяця переховувала її у своїй квартирі, а також сприяла виїзду із м. Рівне. У серпні 1945 р. упродовж п'яти днів переховувала сина Юрія [2, арк. 12, 14-14 зв.].

Слідчі серед іншого доводили тезу про те, що В. Листопад із метою приховати свою націоналістичну діяльність у лютому 1944 р. пішов у Радянську армію, де серед рядового і офіцерського складу висловлював невдоволення радянською владою і колгоспним будівництвом [1, арк. 5, 38, 72]. Ще одним зі звинувачень, які йому інкримінували – переховування рідного брата Михайла (з червня 1947 р. до 20 жовтня 1948 р.), який був заарештований за участь в ОУН у 1946 р., але втік із Рівненської тюрми [1, арк. 46-49, 53-56, 58]. Відзначимо, що для підтвердження усієї антирадянської діяльності були використані оперативні документи (яких, на жаль, у самій справі не зберіглося) та свідчення дружини Анни Листопад [1, арк. 61-62].

В обвинувальному висновку (25 січня 1949 р.) слідчий слідчого відділу УМДБ Львівської області молодший лейтенант Виноградов, керуючись ст. 204 кримінально-процесуального кодексу УРСР і директивою МДБ-МВС № 162/101 від 18 вересня 1945 р., слідчу справу № 7184 (у той час АКС В. Листопада мала такий номер) за звинуваченням В. Листопада направив на розгляд Особливої наради при МДБ СРСР із запропонованою мірою покарання 10 років виправно-трудових таборів та конфіскацією особистого майна [1, арк. 73]. Рекомендований термін покарання був затверджений 23 квітня 1949 р. особливою нарадою при МДБ СРСР. Відбувати покарання В. Листопад був відправлений в Озерний табір МВС СРСР № 215/4-420 [1, арк. 78].

У справі також зберігається акт від 20 січня 1949 р., який засвідчив знищення вилучених при обшуку у В. Листопада 99 фотокарточок і різноманітної документації на 54 аркушах, як такої, що не мали відношення до справи [1, арк. 69]. До речі, інших доказів, які зберігалися в конвертах у справі, немає [1, арк. 75-77].

Варто відзначити патріотичні якості В. Листопад, які він активно проявляв і в ув'язненні, створивши із засуджених українських націоналістів хоровий колектив, котрий виконував твори українських композиторів М. Лисенка, Ст. Людкевича, С. Гулака-Артемівського та ін., а також «Ave Maria» Й. Баха. Тут проявилась унікальність митця – феноменальне запам'ятовування, а відтак – бездоганне відтворення по пам'яті цілої низки хорових партитур.

27 травня 1955 р. В. Листопад написав заяву генеральному прокурору СРСР із проханням про перегляд справи. Він виокремив свою єдину провину перед радянською владою, яка полягала в тому, що у нього на квартирі у Львові понад рік проживав рідний брат Михайло, який у 1946 р. втік із Рівненської тюрми: «...із родинних почуттів я дозволив своєму брату проживати у моєму будинку і не заявив відповідним органам про його втечу із тюрми» [1, арк. 79].

4 липня 1956 р. комісія по перегляду справ на осіб, які відбували покарання за політичні, посадові і господарські злочини, на основі Указу Президії Верховної Ради СРСР від 24 березня 1956 р. постановила звільнити В. Листопада 4 липня 1956 р. Про період життя В. Листопада після звільнення

збереглося обмаль інформації. Його особової справи у Львівському фаховому коледжі культури і мистецтв не виявилось. Із спогадів П. Капралика Володимир Іванович вдруге одружився із Ніною Каролівною (із другою дружиною у нього спільних дітей не було, виховував її доньку Аллу).

За фахом В. Листопад був хормейстером і ще перед арештом працював артистом Львівської філармонії (у 1940-і рр.). Після звільнення із ув'язнення влаштувався на роботу у Львівське культурно-освітнє училище (тепер – Львівський фаховий коледж культури і мистецтв) (1960–1970-і рр.), керівником Львівської капели «Діброва» та викладачем бандури (мистецтво гри опанував самостійно) у Старосамбірській ДМШ (1972–1975 рр.), керував церковним хором одного із храмів Львова (із приватного архіву Є. Душної дізнаємось, що митець мав написану авторську річну «Літургію («Службу Божу»)), яка сьогодні знаходиться у цій же церкві) [9].

Під час педагогічної діяльності у Львівському культурно-освітньому училищі, Володимир Іванович виховав низку відомих бандуристок, котрі плекають юні таланти та популяризують авторську школу свого наставника. З-поміж них відзначимо завідувачку цикловою комісією народних інструментів Львівського музичного фахового коледжу ім. С. Людкевича Марію Хом'як (Наконечну), старшу викладачку Старосамбірської музичної школи Єфросинію Душну, заслужену працівницю культури України, викладачку-методистку Львівського музичного фахового коледжу ім. С. Людкевича Наталію Якимець.

Знаковим фактом творчої роботи Листопада постає виступ на Львівському ТБ Капели «Діброва» (керівник Михайло Баран, диригент Володимир Листопад) у супроводі оркестру народних інструментів за участі студентів Львівського училища культури (1970–1971 рр.) [11]. Окремим творчим напрямком роботи стала підготовка ансамблю бандуристів Старосамбірської дитячої музичної школи участі по обміну досвідом у Турківській дитячої музичної школи (1974 р.) [11]. Саме на базі зазначених колективів митець апробував композиторські взірці, писав нові твори, виходячи із необхідності оригінального та перекладного матеріалу. Варто наголосити й на тяжіння В. Листопада до народної пісні через, яку він намагався виховувати патріотичні ідеї.

Композиторський доробок митця охоплює твори для бандури, гру на якій, йому вдалося опанувати на високому професійному рівні (самостійно, без музичної підготовки та спеціальної освіти) й використовував у розмаїтих сольних та ансамблевих формах музикування, про що свідчить відповідний творчий шлейф; для хору, як професійного напрямку діяльності; ансамблю-оркестру народних інструментів, яким присвятив ряд напрацювань.

Звертаючись до композиторських уподобань В. Листопада, варто відзначити:

- пласт оригінальних композицій для **бандури** (соло – «Розповідь Марічки», «Співай соловейку» на сл. М. Познанської; 6 етюдів для дітей на різні види техніки; для дуету – «Кіт читає книжку» на авторські тексти та музику, «Дзвінок» на сл. Скоморовського, «Дівоча молодість» на сл. П. Синиці, «Живий вінок» на сл. О. Пархоменка, «Сонечко» на сл. М. Познанської, «Дзвінок» на сл. В. Скоморовського, «Пісня-загадка» на сл. Л. Глібова, «Дощик» на сл. О. Олеся, «Хлопчик-рибальчик» на сл. Г. Жолнач; для *тріо* – «Кобзарі» на сл. В. Скоморовського, «Бабусин подарунок» на сл. М. Садовського (перекл. з рос. Л. Колос), у сплетінні *перекладень* (І. Воробкевич, сл. Д. Млака «Іван з Путилова»; В. Матюк «Крилець» та «Чом так скрито»; «По-під гаєм зелененьким»; І. Кружков, сл. С. Когана «Стільчик» (до слова, цю пісеньку у перекладенні для бандури В. Листопад «присвятив маленькому Андрію Душному» [10]); для дуету – Л. Левітової «Ой не шуміть» на сл. М. Томенка та *обробок* («Забіліли сади білі»; для дуету – К. Мяскова «Зимонька» на сл. Г. Бойка, народні пісні «У гаю при Дунаю», «Не женись мужик на пані», «Прийшла кума до кумоньки», лемк. нар. пісні «Зродилися теркы», «Малам я фраїра», «Вшитки ся поля», укра. Галицька нар. пісня «По-під гаєм зелененьким»),

- твори *capella* для жіночого складу **хору** – обробки лемківських «Покотився горошок через воду» та української «Летіла зозуля» народних пісень;

- аранжування, обробки та інструментування для **мішаного хору** та **ансамблю народних інструментів** – «Заповіт», «Зоре моя вечірняя», «Думи

мої, думи мої» на сл. Т. Шевченка; українські «Гандзя», «Ой зійди, зійди, ти зіронько вечірняя», «Не женись мужик на пані», «Обоє чорнявенькі» (в обр. Л. Калитина, у 2007 р. аранжування для вокального дуету у супроводі оркестру народних інструментів здійснив А. Душний), «Ледача молодиця» та білоруська «Бульба» народні пісні; «Подільський гопак» в обр. Боднара; «І не хлопець і не дід» І. Сльоти до сл. Е. Бандуренка [9; 10].

Важливою складовою творчої спадщини композитора стало написання широковідомого сьогодні твору «Кобзарі» до слів В. Скоморовського. Композиція була створена у 1974 – 1975 рр. у с. Стрільбичі Старосамбірського району, Львівської області в хаті Петра Капралика, в якого В. Листопад проживав під час роботи за сумісництвом у дитячій музичній школі м. Старого Самбора. Під враженням сільських пейзажів та краєвидів Прикарпатського села в автора зародилась ідея, яка з часом була втілена. Результатом стала поява такого затребуваного бандурною спільнотою твору [8].

Навіть попри непросту епоху, в якій доводилося творити В. Листопаду, йому вдалося популяризувати серед місцевого населення українську культуру. Зокрема аналізуючи програму творчого звіту самодіяльних композиторів Львівщини (відбувався 28-29 січня 1961 р. у Львові) [12], бачимо і його доробок, що дозволяє констатувати про визнання творчості митця місцевим соціумом. У виконанні ансамблю бандуристок Львівської філармонії звучать наступні твори «Слава робочим рукам» на сл. О. Новицького, обробка твору Т. Шевченка «Зоре моя, вечірняя», обробки російських («Черемуха» та «Пойду-ль я ...») та польської («Кукулечка») народних пісень; *чоловічого квартету* – «Реміснича бойова» на сл. І. Муратова; *цимбал* – «Віночок білоруських народних пісень».

Однак, В. Листопад залишався в ізоляції. Саме тому багато праць писав «у шухляду». Вони зберігаються в архіві А. і Є. Душних, готуються до публікації. Так, українську народну пісню «Обоє чорнявенькі» в обр. Л. Калитина та інструментуванні для мішаного хору й оркестру В. Листопада у 2007 р. опрацював для вокального дуету у супроводі оркестру народних інструментів А. Душний. Виконання твору здійснювалось впродовж 2007 – 2008 рр.

оркестром народних інструментів дитячої музичної школи м. Старий Самбір під орудою А. Душного на сценах Старосамбірського району, міст Перемишляни та Мостиська Львівської області. Окрім цього, цей твір був запропонований мистецькій спільності із різних областей на концерті в рамках II Відкритого регіонального конкурсу баяністів-акордеоністів «Візерунки Прикарпаття» 20 лютого 2008 р. у музичній школі м. Старий Самбір [4].

Помер Володимир Іванович 25 січня 1985 р., похований на цвинтарі у Брюховичах Львівської області.

Таким чином, ця публікація є першою спробою цілісно висвітлити постать В. Листопада, його життєву позицію та внесок у боротьбу за українську культуру і ментальність в умовах тоталітарної держави. Перебуваючи у радянській дійсності (під постійним наглядом з боку силових органів), митець змушений бути жити та творити, щоденно враховувати реалії й, попри незаперечний талант, залишатись в «ізоляції». Відтак творчість Володимира Листопада сьогодні набуває навчально-дидактичної актуальності, постає предметом дослідження та вивчення, продовжується у діяннях учнів та послідовників.

Список використаних джерел та літератури

1. Архів Управління Служби безпеки України у Львівській області, спр. П-32016.
2. Архів Управління Служби безпеки України у Рівненській області, спр. П-15229.
3. Душний А., Ільницький В. Творчі сегменти Володимира Листопада. *Академічне народно-інструментальне мистецтво: традиції та сучасність (до 80-річчя заснування кафедри народних інструментів Київської консерваторії): матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. – Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2019. С. 60–62.
4. II-й Відкритий регіональний конкурс баяністів-акордеоністів «Візерунки Прикарпаття» (Старий Самбір, 20 лютого 2008): програма. [ред.-упоряд. А. Душний, Б. Пиц]. Дрогобич: Посвіт, 2008. С. 4.
5. Листопадові дзвіночки: зб. пісень для дітей [Ноти]. [ред.-упоряд. Н. Якимець, Р. Кундис]. Дрогобич: Посвіт, 2012. 21 с.
6. Листопадові піснепади: зб. пісень для бандури [Ноти]. [ред.-упоряд. Н. Якимець, Р. Кундис]. Дрогобич: Посвіт, 2012. 47 с.
7. Львівське державне училище культури і мистецтв: буклет. Львів, 2010. 28 с.

8. Записано від Єфросинії Душної, 1953 р. н., записане у с. Стрільбичі, Старосамбірського району, 17 липня 2018 р. // Зберігається в приватному архіві Андрія Душного.

9. Рукописи творів Володимира Листопада // Зберігається в приватному архіві Єфросинії Душної.

10. Рукопис твору Володимира Листопада (присвята А. Душному) // Зберігається в приватному архіві Андрія Душного.

11. Фотосвітлини // Зберігається в приватному архіві Єфросинії Душної.

12. Програма творчого звіту самодіяльних композиторів Львівщини (Львів, 28-29 січня 1961). Львів, 1961. 8 с.

13. Реабілітовані історією. Рівненська область / редкол. тому (співгол. М. М. Драганчук, співгол. О. В. Муляренко, відп. секр. А. А. Жив'юк та ін.); кер. кол. упоряд. А. А. Жив'юк. – Кн. 6. – Рівне: Дятлик М., 2016. – 628 с.

References

1. *Arkhiv Upravlinnia Sluzhby bezpeky Ukrainy u Lvivskii oblasti [Archive of the Security Service of Ukraine in Lviv region]*, spr. P-32016. [in Russian].

2. *Arkhiv Upravlinnia Sluzhby bezpeky Ukrainy u Rivnenskkii oblasti [Archive of the Security Service of Ukraine in Rivne region]*, spr. P-15229. [in Russian].

3. Dushnyi, A., Ilnytskyi, V. (2019) *Tvorchi sehmenty Volodymyra Lystopada [Creative segments of Volodymyr Listopad]. Akademichne narodno-instrumentalne mystetstvo: tradytsii ta suchasnist (do 80-richchia zasnuvannia kafedry narodnykh instrumentiv Kyivskoi konservatorii): materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii.* (pp. 60–62). Kyiv: NMAU im. P. I. Chaikovskoho. [in Ukrainian].

4. II-y Vidkrytyi rehionalnyi konkurs baianistiv-akordeonistiv «Vizerunky Prykarpattia» [II Open Regional Competition of Accordionists “Patterns of Prykarpattia”] (Staryi Sambir, 20 liutoho 2008): prohrama. [red.-uporiad. A. Dushnyi, B. Pyts]. Drohobych: Posvit, 2008. S. 4. [in Ukrainian].

5. *Lystopadovi dzvinochky: zb. pisen dlia ditei [November bells: coll. songs for children] [Noty].* [red.-uporiad. N. Yakymets, R. Kundys]. Drohobych: Posvit, 2012. 21 s. [in Ukrainian].

6. *Lystopadovi pisnepady: zb. pisen dlia bandury [November songs: coll. songs for bandura] [Noty].* [red.-uporiad. N. Yakymets, R. Kundys]. Drohobych: Posvit, 2012. 47 s. [in Ukrainian].

7. *Lvivske derzhavne uchylyshche kultury i mystetstv [Lviv State School of Culture and Arts]: buklet.* Lviv, 2010. 28 s. [in Ukrainian].

8. *Zapysano vid Yefrosynii Dushnoi, 1953 r. n., zapysane u s. Strilbychi, Starosambirskoho raionu, 17 lypnia 2018 r. // Zberihaietsia v pryvatnomu arkhivi Andriia Dushnoho.* [In Ukrainian].

9. *Rukopysy tvoriv Volodymyra Lystopada [Manuscripts of the works of Vladimir November] // Zberihaietsia v pryvatnomu arkhivi Yefrosynii Dushnoi.* [in Ukrainian].

10. *Rukopys tvoriv Volodymyra Lystopada (prysviata A. Dushnomu) [Manuscript of the work of Vladimir November (dedicated to A. Dushny)]. Zberihaietsia v pryvatnomu arkhivi Andriia Dushnoho.* [in Ukrainian].

11. Fotosvitlyny [Photographs]. *Zberihaietsia v pryvatnomu arkhivi Yefrosynii Dushnoi.*

12. Prohrama tvorchoho zvituv samodiialnykh kompozytoriv Lvivshchyny [Program of creative report of amateur composers of Lviv region] (Lviv, 28-29 sichnia 1961). Lviv, 1961. 8 s. [in Ukrainian].

13. Reabilitovani istoriieiu. Rivnenska oblast [Rehabilitated by history. Rivne region] / redkol. tomu (spivhol. M. M. Drahanchuk, spivhol. O. V. Muliarenko, vidp. sekr. A. A. Zhyviuk ta in.); ker. kol. uporiad. A. A. Zhyviuk. Kn. 6. Rivne: Diatlyk M., 2016. 628 s. [in Ukrainian].

Рецензенти:

Щебетюк Н.Б., д.і.н., с.н.с.р

Кучер В.І., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 20.04.2021 р.